

**Львівський інститут
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»**

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

**Методичні вказівки з проведення семінарських занять
для студентів денної та заочної форми навчання першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»**

Львів 2024

Релігієзнавство. Методичні вказівки з проведення семінарських занять для студентів денної та заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» / Укл. М. М. Керасюк. Львів : ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2024. 20 с.

Розробили:
Керасюк М. М.,
к. і. н., доц.,
доцент кафедри права

Затверджено на засіданні кафедри права (*протокол № 01/24/25 від 30.08.2024 р.*)

Схвалено Вченою радою Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ МАУП»

I. Пояснювальна записка

Навчальна дисципліна «Релігієзнавство» – вибіркова дисципліна загальної підготовки

Навчальна дисципліна «Релігієзнавство» належить до вибірових дисциплін циклу загальної підготовки, вивчення якої передбачено за освітньо-професійною програмою підготовки фахівців освітнього ступеня – бакалавр

Предмет навчальної дисципліни

Релігія як соціальне явище та її прояви у різноманітних суспільних сферах, історія виникнення та розвитку релігії, найбільш загальні закони і форми релігійного життя.

Мета навчальної дисципліни

Формування систематичних знань про релігію як історичне та соціально-духовне явище та науку, що її вивчає, а також розширити кругозір здобувачів освіти, допомогти оволодіти методами і прийомами спілкування з представниками різних конфесій.

Основні завдання

Засвоїти головні філософські, психологічні, соціологічні, теологічні підходи щодо розуміння виникнення, сутності та функціонування релігії; опанувати понятійно-категоріальний апарат сучасного академічного релігієзнавства, релігійних термінів та вміти ними оперувати; розвинути навички самостійної роботи студентів, методологічної чіткості мислення, аналітичної та пізнавальної активності; популяризувати толерантне та гуманне ставлення до існуючих релігійних напрямків та їх представників; розуміти існуючі моделі взаємовідносин сучасної української держави та церкви на базі діючого законодавства в Україні.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі

Навчальна дисципліна – Релігієзнавство є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня – бакалавр, спеціальності – право, пов'язується з такими дисциплінами як Філософія релігії, Психологія релігії, Новітні релігійні течії та рухи тощо

Пререквізити: «Курс Релігієзнавство» безпосередньо пов'язаний з дисциплінами: «Історія держави та права України».

Вимоги до знань і умінь

Вивчаючи курс «Релігієзнавство» студенти повинні вміти:

- порівнювати, аналізувати, узагальнювати і критично оцінювати релігійно-культурні та цивілізаційні процеси;

- оцінювати події та діяльність людей у таких процесах;
- співставляти події, процеси з періодами (епохами);
- розрізняти тенденційно подану інформацію;
- орієнтуватись у науковій періодизації та особливостях вивчення релігійних процесів в різні історичні епохи;
- вміти самостійно добувати інформацію за темою, працювати з першоджерелами, літературою;
- аргументовано відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему;
- самостійно складати конспект, тези, готувати реферат, відповідь на конференцію, семінарське заняття;
- вміти дискутувати, писати наукові студентські роботи.

Політика курсу передбачає:

- дотримання принципів об'єктивності, неупередженості, всесторонності у висвітленні історичних подій;
- роботу в команді, кооперацію, співпрацю у підготовці до семінарських занять, самостійної роботи студентів;
- дотримання принципів академічної доброчесності, спрямованих на формування самостійної і відповідальної особистості, спроможної навчатися, займатися науково-практичною діяльністю, дотримуючись відповідних етичних та правових норм.
- обов'язкове відвідування лекцій та семінарських занять, що впливає на підсумкове оцінювання;
- виконання завдань у встановлений термін, відпрацювання пропущених занять під час самостійної підготовки та консультацій викладача.
- самостійну підготовку презентацій, доповідей, виступів, рефератів, які мають бути авторськими і оригінальними.
- забезпечення літературою, яку здобувачі вищої освіти не зможуть знайти самостійно, викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Методичні рекомендації щодо проведення семінарських (практичних) занять студентів

Метою **семінарських (практичних) занять** з курсу «Релігієзнавство» є розвиток творчої самостійності студентів, зміцнення їх інтересу до науки та наукових досліджень, опанування науковим апаратом, набуття навичок оформлення наукових робіт, усного та письмового викладу матеріалу. Студенти опрацьовують інформацію вдома, а під час занять виконують усні та письмові завдання, виступають з доповідями і презентаціями, підготовленими як групою так і індивідуально, моделюють поведінку у конкретних професійних ситуаціях.

Програмою курсу передбачено *семінари-бесіди* (круглий стіл, форум, дебати, симпозіум); *семінари із використанням ігрових ситуацій* (наукові конференції, прес-конференції); *комбіновані семінарські заняття* (студенти представляють доповіді, реферати, повідомлення, які переходять у розгорнуту бесіду або дискусію); *наукові семінари; спецсемінари*.

Семінарські (практичні) заняття спрямовані на підвищення теоретичного рівня знань, більш поглиблене вивчення складних або дискусійних питань відповідної теми, на поточний контроль засвоєння знань, умінь, навичок студентів.

Метою занять є обговорення і більш глибоке засвоєння студентами:

– світоглядних засад студентів щодо розуміння природи і змісту основних категорій і понять;

– загальних закономірностей виникнення й розвитку держави і права.

Семінарському (практичному) заняттю має передувати підготовка студента за завчасно визначеним планом.

Студент на семінарському (практичному) занятті має продемонструвати знання теоретичного матеріалу, здатність використовувати його при вирішенні практичних завдань, уміння ясно та аргументовано висловлювати свої думки в усній та письмовій формі, оперуючи правовою термінологією.

Під час проведення семінарських (практичних) занять викладач використовує такі форми: вільне обговорення питань плану заняття в академічній групі; індивідуальна співбесіда з кожним студентом; виконання письмових, в тому числі контрольних, робіт; заслуховування доповідей, повідомлень, рефератів з найбільш складних питань і їх подальше колективне обговорення в групі; опитування студентів з питань попередніх тем з метою кращого освоєння навчального матеріалу.

На кожному занятті викладач оцінює ступінь підготовки студента з відповідної теми. Оцінки вносяться до журналу обліку успішності та враховуються як поточний контроль.

З усіх тем семінарських (практичних) занять необхідно використовувати підручники та навчальні посібники зазначені у даних рекомендаціях.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання – це форма організації навчального процесу, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Індивідуальні завдання виконують студенти самостійно під керівництвом науково-педагогічних працівників.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання оформляється у формі реферату.

Реферат – короткий виклад у письмовому вигляді з публічним захистом змісту наукових праць, літератури з теми, конкретного питання. Теми рефератів відповідають загальним темам практичних (семінарських) занять, конкретизують окремі питання, ключові елементи тем. Перелік тем рефератів розміщений у розділі

п'ятому даних методичних рекомендацій. На першому практичному (семінарському) занятті студенти можуть на власний вибір обрати тему реферату.

Структура реферату:

- тема-вступ, мета та завдання роботи та основні її положення;
- теоретичне обґрунтування – виклад базових теоретичних положень, законів, принципів, алгоритмів тощо, на основі яких виконується завдання;
- методи – вказуються і коротко характеризуються;
- основні результати роботи – подаються результати, схеми, малюнки, моделі, описи, систематизована реферативна інформація та її аналіз;
- висновки;
- список використаних джерел.

Загальні вимоги до оформлення реферату:

- обсяг реферату в середньому не має перевищувати 10–15 сторінок тексту формату А4;
- титульну сторінку оформлюють відповідно до загальних вимог;
- на другій сторінці викладають план реферату;
- в тексті роботи слід виділяти і назвати відповідні розділи плану;
- сторінки роботи нумерують;
- при використанні літературних джерел у тексті реферату необхідно робити посилання;
- в разі необхідності можуть бути додатки до реферату;
- наприкінці роботи на окремому аркуші міститься список використаних джерел (не менше 10 спеціальних літературних наукових джерел).

Список використаних джерел формується відповідно до встановлених вимог (підручники, посібники, спеціальна література подається в алфавітному порядку).

Основні вимоги до змісту реферату:

- в основі реферату має бути певна сукупність фактичних і теоретичних даних, що їх слід викладати відповідно до існуючого плану;
- особливу увагу необхідно приділяти пошуку необхідних нормативно-правових матеріалів, їх систематизації, з'ясуванню основних понять і категорій з теми;
- у кінці роботи, підбиваючи підсумки, слід узагальнити викладений матеріал і зробити власні висновки щодо досліджуваної проблеми.

Теми для написання рефератів

1. Релігієзнавство як наукова дисципліна.
2. Предмет та метод релігієзнавства.
3. Функції релігії та її роль в суспільстві.
4. Структура релігії.

5. Релігійна свідомість.
6. Походження релігії.
7. Найдавніші форми вірування.
8. Фетишизм та його різновиди.
9. Тотемізм та його різновиди.
10. Магія як обов'язковий атрибут релігії.
11. Шаманство як релігійне дійство.
12. Наукове і релігійне розуміння духовної культури.
13. Релігійна мораль і загальнолюдські моральні цінності.
14. Індуїзм як релігія Індії.
15. Іудаїзм його віровчення та культ.
16. Буддизм: історія, культ, віровчення.
17. Синтоїзм як релігія Японії.
18. Даосизм та його роль в Китаї.
19. Конфуціанство, як релігійно-етичне вчення.
20. Походження, сутність і особливості християнства.
21. Біблія як релігійна книга та пам'ятка духовної культури.
22. Основні християнські обряди та свята.
23. Православ'я: особливості віровчення, культу, організації.
24. Українська греко-католицька церква. Католицизм: особливості віровчення, культу, організації.
25. Соціальна доктрина сучасного Ватикану.
26. Протестантизм: виникнення, культ.
27. Лютеранство як рання протестантська течія.
28. Кальвінізм, віровчення та культ.
29. Англіканство: історія, віровчення, культ.
30. Баптизм, як різновид пізнього протестантизму.
31. Євангелізм: віровчення та культ.
32. Адвенти́зм: культ, ідеї напрямки діяльності.
33. Єгові́зм: історія та сучасний стан.
34. П'ятидесятництво: зародження та розвиток.
35. Іслам та його основні напрямки.
36. Нетрадиційна релігійність: причини поширення.
37. Богородична церква.
38. Мормони: культ, віровчення, історія.
39. Міжнародне товариство свідомості Крішні.
40. Дохристиянські вірування давніх русичів.
41. Конституційна гарантія та правове регулювання свободи совісті в Україні. 42. Сучасний стан Української церкви.
43. Українська церква під час війни.

Теми семінарських занять

Заняття 1.

Тема 1. Релігієзнавство як наука і навчальна дисципліна

1. Релігія як суспільне і культурне явище
2. Виникнення та становлення релігієзнавства як окремої галузі знань
3. Релігієзнавство як навчальна дисципліна: предмет, метод, мета і завдання курсу
4. Релігія і світогляд. Об'єкт і предмет релігієзнавства
5. Структура релігієзнавства: історія і теорія релігії, філософія релігії, антропологія релігії, феноменологія релігії, психологія релігії, соціологія релігії, географія релігії, культурологія релігії, вільнодумство

Завдання:

- 1) Дискусія на тему «Що для мене є релігія?»
- 2) Підготовка командних проектів презентацій на питання семінарського заняття

Література: 1-5, 11.

Заняття 2.

Тема 2. Релігія як предмет дослідження

1. Богословсько-теологічний та філософський підходи до вивчення релігії. Сутність релігії. Філософська інтерпретація релігії (томізм, деїзм, пантеїзм)
2. Натуралістична (біологічна) концепція походження релігії (Джеймс, Фрейд, Е.Фромм) 3.
3. Соціологічна концепція походження релігії (М. Вебер, Е. Дюркгейм)
4. Марксистська теорія походження релігії
5. Етнологічні теорії

Завдання:

- 1). Бесіда на теми семінарського заняття
- 2). Підготовка індивідуальних виступів

Література: 1-5, 11.

Заняття 3.

Тема 3. Основні елементи та функції дослідження

1. Релігія як складне духовне утворення (світоглядний, культурний феномен, форма суспільної свідомості, ідеологія тощо)
2. Основні елементи релігії. Релігійна свідомість (релігійна ідеологія)
3. Релігійна діяльність (релігійний культ). Релігійні почуття (релігійні відносини)
4. Релігійна організація або релігія як соціальний інститут. Церква, секта, деномінація
5. Функції релігії (світоглядна, компенсаційна, терапевтична, інтегративна (дезінтегративна), легітимізуюча, регулятивна, тощо)
6. Географія та класифікація релігій

Завдання:

- 1). Доповідь на питання семінарського заняття
- 2). Підготовка рефератів

Література: : 1-5, 11

Заняття 4.

Тема 4-6. Ранні форми релігій. Давні вірування праукраїнців

1. Причини виникнення та поширення релігії. Її історичний характер.
2. Первісні вірування та їх еволюція. Родоплемінні культури та міфологія.
3. Тотемізм та його корені. Тотемізм у сучасних народів. Фетишизм. Магія. Первісне чаклунство.
4. Анімізм. Анімістичні форми вірувань, які існують серед сучасних народів. Шаманізм як форма релігії та етапи його еволюції.
5. Релігійний світогляд кіммерійців, скіфів, сарматів

Завдання:

- 1). Бесіда з питань семінарського заняття
- 2). Підготовка проектів на тему: Духовна та матеріальна культура східних слов'ян

Література: :1-5, 7-9, 11-13.

Заняття 5.

Тема 7. Національні релігії: історія виникнення

1. Іудаїзм – перша монотеїстична релігія. Історичні форми та особливості догматики й культури. Священні книги іудаїзму: Тора, Танах, Талмуд
2. Іудаїзм в Україні
3. Брахманізм: віровчення і культ. Упанішади
4. Індуїзм: віровчення, культ, основні напрями
5. Конфуціанство як соціально-філософське вчення і релігія. Конфуціанство в історії Китаю
6. Синтоїзм – японська національна релігія. Її особливості та культ

Завдання:

- 1). Доповідь з питань семінарського заняття
- 2). Презентація на тему: Конфуціанство як соціально-філософське вчення і релігія

Література: 1-5, 7-9, 12, 13, 15-16.

Заняття 6.

Тема 8-9. Буддизм та іслам: історія і сучасність

1. Умови виникнення та розвитку буддизму. Ідейні джерела буддизму. Основи віровчення і культури. Доктрина буддизму. Трипітака як Святе Письмо буддистів
2. Основні напрями буддизму: хінаяна (тіхеравада), махаяна, тантризм
3. Ламаїзм: виникнення, поширення та основні положення віровчення. Поширення буддизму.
4. Буддизм в Україні
5. Основні положення ісламу
6. Історія написання Корану

Завдання:

- 1). Доповідь з питань семінарського заняття
- 2). Презентація на тему: Буддизм в Україні

Література: 1-5, 7, 9, 13

Заняття 7.

Тема 10. Християнство: витоки, віровчення, еволюція

1. Витоки християнства. Соціально-економічні, політичні умови формування християнства. Ідейні джерела християнського віровчення
2. Ісус Христос як центральна постать християнства. Основи християнського віровчення
3. Священна книга християн – Біблія. Біблія як культурно-історичний феномен. Поширення та еволюція християнства
4. Християнство як державна релігія. Епоха вселенських соборів
5. Історичні передумови поділу християнства на західну і східну гілку. Утворення самостійних церков

Завдання:

- 1). Презентація на тему: Християнство в Україні
- 2). Диспут на тему: Поділ християнства (причини, наслідки)

Література: 1-5, 6, 7, 9, 10, 13-14.

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Абат – титул настоятеля монастиря в католицизмі. Загальна назва священників і вищого духовництва в католицькій церкві.

Августинізм – течія в християнській філософії, яка розвиває уявлення про віру як внутрішнє спілкування людини з Богом, про пізнання Бога ірраціональним шляхом. Засновник Августин Аврелій (354 - 430 рр.).

Аллах (від араб. Аль ілах – божество) ім'я Бога в мусульманській релігії. Амулет (від араб. Намула – носити) – талісман, невеликий предмет, який фантазійно наділяється надприродною силою, здатністю захищати, оберігати. Анафема – прокляття від імені Бога, відлучення від церкви, вигнання із громади віруючих, вища церковна кара в християнстві.

Ангел – в іудаїзмі, християнстві, ісламі – небесний служитель Бога, надприродна істота, посередник між Богом і людьми.

Антиклерикальний – антицерковний.

Антитринітарії – течія, яка не визнає триєдність Бога.

Антропоморфізм – подібний людині, наділений її якостями.

Апокрифи – твори іудейської та ранньохристиянської літератури, сюжетно пов'язані з творами канонічної літератури.

Армагедон – у віровченні свідків Єгови – остання битва між силами Христа і зла.

Архієрей – загальна назва вищих сановників (єпископів, архієпископів, митрополитів, патріархів) у православній церкві.

Архімандрит – найвищий (до єпископа) черчений сан у православній церкві.
Астральні культури – обряди, церемонії, молитви, заклинання та інші релігійні дії, пов'язані з обожненням небесних тіл.

Атеїзм – безбожність, вільне від Бога життя.

Аят – вірш у Корані. Беатифікація – приєднання до лику блаженних у католицизмі.

Благодать – у християнстві – божественна милість, дарована людині. Богородиця – жіноче божество в багатьох релігіях.

Богохульство – образа імені Бога. Брахма – вищий Бог у пантеоні індуїзму. Брахман – жрець, представник вищої касты в Індії.

Брахманізм – давньоіндійська релігія.

Будда – в буддизмі назва вчителів, які вказують людям істинний шлях спасіння.

Вакханалія – нічне свято на честь Вакха (Діоніса), яке мало характер оргій (попул. у Давньому Римі).

Вівтар – східна частина храму, піднята над підлогою на дві-три сходинки. Вікарій – намісник, заступник духовної особи.

Вифлеєм – місто в Палестині поблизу Єрусалима, яке є місцем народження Давида.

Вішну – один із основних богів індуїстського пантеону. Волхви – служителі язичницьких культів.

Вселенські собори – з'їзди християнського духовенства, а після розколу церков – з'їзди католицького духовенства.

Всесвітня рада церков – керівний орган єкуменічного руху, який об'єднує протестантські та деякі православні церкви.

Гугеноти – протестанти, прихильники кальвінізму у Франції XVI-XVIII ст. Гурії – фантастичні діви, які усолоджують праведників в раю (іслам). Далай-лама – титул глави ламаїстської церкви в Тибеті, якого шанують як живого бога (бодхісатву) в образі людини.

Дацан – ламаїстський храм, монастир.

Деїзм – визнання бога як творця, але не промислителя.

Деміург – творче начало.

Детермінанти – те, що визначає, зумовлює.

Догмат – основне положення віровчення, яке визнається незаперечною істиною.

Догматика – системний виклад догматів.

Домініканці – католицький чернечий орден. Заснов. На поч. XIII ст.

Експлікація – коротке роз'яснення (оцінка) чогось.

Емпіричне ґрунтується на конкретних даних, даних досвіду.

Есхатологія – (від грець eschatos-останній, logos – вчення) – релігійне вчення про кінцеву долю людства і світу. Есхатологічні сподівання наявні в іудаїзмі, християнстві, ісламі, буддизмі. Складовими частинами есхатології є уявлення про Царство боже на землі, про антихриста, воскресіння мертвих, страшний суд, рай, пекло.

Єзуїти – члени чернечого католицького ордену «Товариство Ісуса», створеного в 1534 р. іспанцем Ігнатієм Лойолою для боротьби з народними рухами, передовою думкою, для зміцнення авторитету католицької церкви.

Єпархія церковний адміністративний округ на чолі з архієреєм (єпископом).
Єпископ (архієрей) – вищий ступінь священства в християнських церквах, які визнають єпископат.

Єпитимія – в православній та католицькій церквах морально-виправна міра у формі посту, тривалої молитви, земних поклонів, ходіння на прощу до святих місць чи святинь і т. ін., яка добровільно виконувалася віруючими, що розкаюлися у своїх гріхах. Призначається найчастіше під час сповіді.

Єресь погляди та вчення, що відступають від прийнятої церковної доктрини в питаннях догматики та культу.

Жрецтво – група людей, яка в політеїстичних релігіях виконує функції посередника між віруючими та надприродними силами.

Заповіді – релігійно-моральні настанови в іудейській релігії, які власноруч написав бог Ягве на кам'яних плитах.

Зооморфізм – приписування тваринних властивостей.

Ігумен – настоятель православного монастиря.

Ієрархія – сукупність церковних чинів знизу доверху.

Ієрей – офіційна назва священника.

Імам – духовна особа в ісламі.

Іманентний – внутрішньо властивий, притаманний.

Індульгенція – папська грамота, яка давала віруючим відпущення гріхів. Ініціація – обряд прийняття підлітків, молодь в повноправні члени племені. Кааба – мечеть мусульман-сунітів в м. Мекка.

Кагал – іудейська самоврядна громада в країнах Східної Європи.

Кардинал – вищий духовний сан у католицькій церкві.

Карма – закон зумовленості, відплати, визначеності.

Катехизис – церковний посібник для елементарного навчання християнської віри.

Католикос – титул верховних ієрархів вірмено григоріанської та грузинської православних церков.

Кибла – напрямок на Мекку.

Кірха – лютеранський храм.

Клерикали – фанатичні у вірі й найбільш консервативні у практичному житті церковники та богослови.

Клерикалізм – використання релігії в політичних цілях.

Клір – сукупність священнослужителів та церковнослужителів однієї церковної єпархії.

Клобук – головний убір православних монахів.

Коген – іудейський жрець-священник.

Конгрегація – орган управління Ватикану як центру Всесвітньої католицької церкви.

Конклав – зібрання кардиналів, яке скликається для обрання папи

Конкордат – договір між римським папою та урядом країни, згідно яким визначаються положення та привілеї католицької церкви.

Контрреформація – рух феодальних сил на чолі з католицькою церквою проти Реформації.

Конфесія – релігійна течія, напрям, організація.

Конфірмація – католицьке таїнство, яке здійснюється над дітьми 7-12 років .

Креаціонізм – релігійно-ідеалістичне вчення про божественне творіння світу, живої та неживої природи.

Курія – сукупність центральних установ для управління католицькою церквою Ватикану.

Лама – буддистський монах у Тибеті.

Легат – особа, що виконує особливі доручення папи римського в країнах де немає дипломатичних відносин.

Магія – сукупність релігійних уявлень та обрядів, пов'язаних з вірою у надприродну силу.

Мартиролог – збірник оповідей про мучеників перших століть християнства, які зазнавали гонінь з боку язичників.

Масорет – іудейський автор, який переписував, зберігав та передавав із покоління в покоління стародавні тексти Старого Завіту.

Махді – ісламський месія, уявлення про якого виникло в шиїзмі і прийнято сунітами.

Мечеть – ісламський храм.

Митра – головний убір в православній церкві.

Митрополит – єпископ митрополії – головного міста області чи провінції. Містика – віра в існування чогось потаємного, незбагненого, нез'ясованого. Міф – символічні уявлення про світ, оповіді про давніх богів.

Монофізитство – визнання лише божественної (а не людської) природи Ісуса Христа.

Мулла – служитель культу в ісламі.

Муфтії – духовна особа в ісламі, яка має право виносити свої рішення з релігійних та релігійно-юридичних питань.

Намаз - п'ятиразова щоденна молитва у мусульман, звернення до Бога. Національна релігія – релігійне віровчення і культова дія, притаманні певному народу, нації.

Нунцій – постійний дипломатичний представник папи римського в країнах, з якими Ватикан підтримує дипломатичні відносини.

Освячення – магичні слова і дії, які здійснюються служителем культу з метою надання святості певному предмету.

Парафія – нижчий самоврядний церковний округ.

Пастор – священник у протестантській церкві.

Пасхалії – зібрання правил і таблиці для визначення дня святкування Великодня.

Патріарх – титул глави деяких церков.

Патрологія - розділ християнського богослов'я, присвячений творам отців церкви.

Помазаник – пророк, первосвященник чи монарх, помазаний миром в знак одержання влади нібито від самого Бога.

Послання – ранньохристиянські твори. Листи, адресовані громадам, приватним особам чи усім християнам.

Праведник – людина, яка виконує всі вимоги релігії, не грішить.

Прелат – високопоставлена духовна особа в католицькій та лютеранській церквах.

Пресвітер – в ранньохристиянських громадах особа, яка виконувала адміністративні функції; в протестантизмі – керівник громади.

Примас – в католицькій та англіканській церквах – головний з єпископів. Прозеліт – людини, яка прийняла нову віру, неофіт.

Псалом – релігійний гімн, пісня, яка прославляє Бога.

Псалтир – збірник із 150 релігійних пісень, одна із книг Біблії.

Пустинь – в православ'ї відлюдний монастир.

Рабин – служитель культу в іудаїзмі, керівник громади.

Реінкарнація – вчення про переселення душ.

Реквієм – заупокійна меса в католицизмі.

Ритуал – сукупність і порядок обрядових дій, церемоній релігійного культу. Сабії – специфічна секта іудео-християн, які вважали справжнім пророком Іоанна Хрестителя, а Ісуса Христа - лжепророком.

Саваоф – одна із назв Бога – Отця в християнстві.

Сакра – грамота на освячення.

Сансара – уявлення про зміну станів душі.

Секта – замкнута група , що відокремилась від основної течії в даній країні.

Секуляризація – зростання світськості, звільнення від впливів релігії. Синагога – молитовний дім в іудаїзмі.

Синкретизм – не розчленованість, поєднаність чогось.

Сіон – частина Єрусалима.

Соцініани – релігійна течія часів Реформації.

Ступа – вид буддійських пам'ятних споруд.

Схизма – вид церковного розколу, відокремлення від єдиної церкви частини, яка зберігає вірність церковній догматиці.

Схима – вищий чернечий ступінь, що вимагає від посвяченого виконання особливо суворих аскетичних правил.

Таїнство – у християнстві магічний культовий обряд.

Теїзм – вірування, що пов'язує все з Богом.

Трансцендентне – визнання наявності чогось не пізнаваного, таємного і потойбічного, що лежить за межами людського буття.

Улем – мусульманський законодавець та богослов.

Факір – мусульманський монах-жебрак, дервіш.

Фатіха – назва першої сури Корану.

Хадж – паломництво мусульман у Мекку до храму Кааби або в Медину до гробу Мухаммеда.

Ханіф – єдино божник.

Харам – комплекс обмежень і заборон, які накладаються на мусульманина під час паломництва, свят, церемоній.

Харем – прокляття, відлучення від синагоги грішників і порушників.

Ходжа – титул мусульман, які ведуть своє походження від одного із чотирьох «праведних» арабських халіфів.

Храм – культова споруда для здійснення богослужінь.

Целібат – безшлюбність, обітниця, яку приймають католицькі священники. Четві-мінеї – збірник життєписів святих, повчань та ін. Релігійних текстів на кожен день і місяць, за службами, встановленими в православній церкві. Чистилище – католицьке віровчення про те, що в загробному світі, крім раю та пекла, є ще чистилище (вогонь), де душі померлих проходять очищення. Шаманство – форма релігії, культ переважно злих духів, які викликають хвороби.

Шаріат – збір законів, складений на основі Корану і Суні в період феодалізму.

Ягве(Єгова) – верховний бог в іудаїзмі.

Яхвист – перші п'ять книг Старого Завіту у складі Біблії, які також називають також Законом, або Торою, тобто вченням.

Перелік питань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Функції та роль релігії в суспільстві.
2. Місце релігії в історії і культурі людства.
3. Основні типи релігійно-філософського світогляду: політеїзм, монотеїзм, пантеїзм, деїзм.
4. Класифікація релігій.
5. Уявлення про Бога як основа релігійних вірувань.
6. Первісні форми вірувань.
7. Релігія давніх цивілізацій.
8. Загальні риси національних релігій.
9. Дохристиянські вірування прадавніх слов'ян.
10. Релігії народів Індії: індуїзм, джайнізм.
11. Основні поняття і засади індуїзму; карма і сансара.
12. Конфуціанство і даосизм.
13. Іудаїзм як перша монотеїстична релігія.
14. Священні книги іудаїзму. Тора. Талмуд.
15. Буддизм як перша світова релігія.
16. Основні напрями буддизму.
17. Буддизм: легенда про життя засновника буддизму та «чотири благородні істини».

18. Соціально-економічні та історичні умови виникнення християнства.
19. Біблія як Святе Письмо та історично-літературна пам'ятка.
20. Біблія – основа християнського світогляду. 10 заповідей та Нагірна проповідь.
21. Основи християнського віровчення і культу.
22. Основні етапи історії християнської церкви.
23. Православні свята і таїнства.
24. Католицизм: загальна характеристика.
25. Історія виникнення і загальні засади протестантизму.
26. Організаційні, культові та догматичні особливості протестантських церков.
27. Загальна характеристика основних напрямків протестантизму в Україні. 28. Структура Біблії.
29. Основні ідеї Старого та Нового заповіту.
30. Основні православні свята. Таїнства та обряди
31. Греко-католицька церква в Україні.
32. Православ'я в сучасній Україні. Надання томосу про автокефалію ПЦУ.
33. Історія виникнення і розповсюдження ісламу.
34. Сучасна релігійна ситуація в Україні.

ТЕСТИ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Виберіть правильний варіант відповіді:

Представники якого напрямку виводили релігійні вірування із прагнення людини з'ясувати природу небесних явищ:

- А) анімістичного;
- Б) марксистського;
- В) міфологічного;
- Г) феноменологічного.

Представники якої концепції стверджували, що релігія є фантастичним відображенням пануючих над людиною стихійних сил природи і суспільства: А) марксизм;

- Б) універсалізм;
- В) антропоморфізм.

В якій релігії вперше з'явилася ідея про відплату по ділах людини, яка потім стала стрижневою у світових релігіях.

- А) давньоєгипетській;
- Б) давньогрецькій;
- В) давньоримській;
- Г) шиїзмі.

За релігійними уявленнями якого народу після смерті воскресала не лише душа, а й її тіло:

- А) давньоєгипетського;

- Б) давньогрецького;
- В) давньоримського;
- Г) давньоіндійського.

Іудаїзм є основою для – :

- А) християнства та ісламу;
- Б) християнства та індуїзму;
- В) буддизму та ісламу.

Яка релігія вперше сформулювала ідею про кінець світу та страшний суд:

- А) конфуціанство;
- Б) зороастризм;
- В) іслам;
- Г) буддизм.

Трипітака – священна книга:

- А) буддизму;
- Б) даосизму;
- В) індуїзму;
- Г) ісламу.

В якій релігії відсутня ідея про всемогутнього Бога – творця:

- А) буддизмі;
- Б) в ісламі;
- В) в конфуціанстві.

В якій релігії розвинуто ідею про можливість досягнення фізичного безсмертя:

- А) в буддизмі;
- Б) в брахманізмі;
- В) в даосизмі;
- Г) в ведизмі.

Виберіть правильний варіант відповіді:

А) Рігведа – священна книга індусів; Б) Рігведа – священна книга аріїв. Виберіть правильний варіант відповіді:

- А) Старий Завіт це іудейська Тора;
- Б) П'ятикнижжя Мойсея – це іудейська Тора;
- В) Біблія - це іудейська Тора.

Шиїзм розповсюджений:

- А) в Ірані;
- Б) в Іспанії;
- В) в Кореї;
- Г) в Єгипті.

Виберіть правильний варіант відповіді:

- А) Ісус Христос є засновником універсального християнства;
- Б) Апостол Павло є засновником універсального християнства;
- В) Ісус Христос був родоначальником християнської теології.

Віровчення про чистилище є:

- А) догматом православ'я;
- Б) догматом католиків;
- В) догматом лютеран.

Виберіть правильний варіант відповіді:

- А) протестантизм заперечує таїнство священства;
- Б) православ'я заперечує таїнство священства;
- В) католицизм заперечує таїнство священства.

Кірха – це :

- А) головний убір православних монахів;
- Б) лютеранський храм;
- В) католицьке таїнство.

Виберіть правильний варіант відповіді:

- А) Ісус Христос був сповідником іудаїзму;
- Б) Ісус Христос був сповідником християнства.

Виберіть правильний варіант відповіді:

- А) Православ'я – це назва східної гілки християнства;
- Б) Православ'я – це назва етнічної віри східних слов'ян;
- В) Православ'я – це назва західної гілки християнства.

Що святкують християни під час свята Трійці?

- А) Різдво Діви Марії ;
- Б) Воскресіння Христове ;
- В) Сходження Святого Духа на учнів Христа;
- Г) Преображення Ісуса Христа під час молитви на горі.

Яке свято відсутнє в календарі католиків?

- А) Різдво;
- Б) Паска;
- В) Покрова;
- Г) Різдво Богородиці;
- Д) Перша Пречиста.

Яке свято довго не визнавали прихильники православ'я?

- А) Стрітіння;
- Б) Спас;
- В) Воздвиження Хреста Господнього;
- Г) Вхід Господній в Єрусалим.

Християнство існує як домінуюча релігія:

- А) в Китаї;
- Б) в Індії;
- В) на о. Кріт.

Князем, який запровадив у Київській Русі християнство, був:

- А) Ярослав Мудрий;

Б) Володимир Великий;

В) Володимир Мономах.

Церковну реформу у Київській митрополії у XVII ст. запровадив :

А) Іларіон;

Б) Герасим Смотрицький;

В) Іван Вишенський;

Г) Петро Могила.

Хто з 2001 р. очолив УГКЦ?

А) митрополит А. Шептицький;

Б) кардинал Любомир Гузар;

В) Патріарх Філарет.

Список рекомендованих джерел

Основна (базова):

1. Лубська М. В., Лубський В. І., Лубська Т. І., Білозор Д. В., Кудин О. О. Історія релігій світу. Київ : Вид-во Центр учбової літератури, 2023. 852 с.
2. Лубський В. І. Релігієзнавство : підручник. Київ : ЦУЛ, 2020. 448.
3. Москалець В. Психологія релігії : підручник. Київ : Ліра, 2021. 192 с.
4. Паньків О. Роль релігії в сучасних суспільних процесах : посібник. Львів : Львівська політехніка, 2020. 268 с.
5. Плахтій М. П., Сулятицька Т. В. Релігієзнавство : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 168 с.

Додаткова:

6. Вакін В. Церква Христова. Місія, традиції, сьогодення. Київ : Дух і літера, 2022. 384 с.
7. Васильєва І. В., Гололобова К. О., Лубський В. І., Лубська Т. І. Стародавні релігії світу та їх віроповчальні тексти. Київ: Вид-во Центр учбової літератури, 2023. 826 с.
8. Герчанівська П. Е. Різноманіття форм ісламу: інваріантність і варіативність *Культура і сучасність* : альманах. 2020. № 2. С. 3-9
9. Голловой Р. Коротка історія релігії. Київ : Наш формат, 2023. 256с.
10. Керасюк М. М., Матюшко Л. І. Культурне та релігійне життя в Україні (1917-1919 рр.). *День соборності України: історико-політологічні дискусії* : зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2023. Вип. 10. 302 с. С. 114-129.

11. Лозовий В., Требін М., Горлач М., Жиленкова І. Основи філософських знань. Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство : підручник. Київ : Вид-во Центр навчальної літератури. 2020, 1020 с.
12. Мельник В. Теорія і практика маздакізму: соціально-правовий аспект. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2020. Вип. 30. С.183-190.
13. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Київ : Book Chef, 2022. 464 с.
14. Серль Дж. Т. Богослов'я у пост-християнському світі. Київ : Дух і літера, 2020. 272 с.
15. Старовойт А.В. Особливості релігії стародавніх єгиптян. *Вісник студентського наукового товариства* : зб. наук. пр. студентів, магістрантів і аспірантів / за заг. ред. О. В. Мельничука. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2022. Вип. 26. 207с.
16. Черкашина А. Зороастризм у сучасному світі. Сходознавство. *Актуальність та перспективи* : матеріали доп. V Міжнар. наук.- метод. конф. (м. Харків, 29 берез. 2024 р.) : у 2 ч. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; уклад. : Н. В. Руда, Л. М. Ямпольська, І. А. Скразловська та ін. Харків, 2024. Ч. 2. С. 192-194.

Електронні ресурси:

<https://www.yakaboo.ua/ua/teologichno-politichnij-traktat.html>

https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Religious_studies

<https://ure-online.info/biblioteka/>

<http://risu.org.ua/> – Релігійно-інформаційна служба України.

<http://www.religion.in.ua/> – Релігія в Україні. Незалежний інтернет-ресурс.

<http://www.nbu.gov.ua/> – Національна бібліотека імені В.І. Вернадського.

<https://nlu.org.ua/> – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого.